

ДОПОВІДІ НА ПЛЕНАРНОМУ ЗАСІДАННІ

ГРОШОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ГЕНЕЗИС ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Труфанов А.С., Івченко Ю.С., студ.

Науковий керівник – д-р екон. наук, проф. **А.С. Крутова**
Харківський державний університет харчування та торгівлі

Функціонування грошової системи будь-якої держави передбачає обіг національних грошей. Наразі гроші є одним з найвидатніших винаходів цивілізації, що створює основу для економічних відносин у глобалізованому світі.

Провідні світові діячі, соціологи та науковці цілком виправдано надають грошам статусу особливого товару, що служить мірилом вартості інших товарів та послуг, засобом їх обміну, оплати різних платежів і нагромадження, та засвідчують, що рух грошей відбувається в межах грошової системи.

Національна грошова система набула сучасних ознак і властивостей в результаті трансформації політичного та економічного середовища держави. Наразі її визначальними елементами є:

- грошова одиниця та її частини (гривня, що дорівнює 100 копійкам);
- емітент грошей (Національний Банк України (НБУ));
- механізм емісії грошей та правила їхнього використання (встановлені НБУ канали випуску та особливості обігу національної та інших валют в країні);
- готівкові та безготівкові гроші;

– валютний курс національної грошової одиниці (відношення випущеної в системі грошової одиниці до грошових одиниць інших грошових систем).

Історичні відомості свідчать про те, що грошова одиниця нашої держави пройшла тяжкий шлях становлення. Вперше грошово-лічильне поняття гривня з'явилося ще за часів не державності, а назва національної валюти – гривні – походить від назви жіночої прикраси з золота або срібла у вигляді обруча, яку носили на шії дівчата і жінки з багатих сімей.

На теренах сучасної України протягом VIII– XIV ст. лічильно-грошовими та платіжно-грошовими одиницями були:

– гривня кун (лічильна), еквівалентом цінності якої була вартість певної кількості шкурок куниць чи навіть соболів, і яка складалася з монет, що перебували в обігу на той час. У сучасних грошах її цінність складає 27 доларів.

– срібна гривня (вагова), еквівалентом цінності якої була вага срібла, і яка теж складалася з монет.

У ті часи в обігу перебували декілька видів гривень:

– київські, що мали вигляд витягнутого ромба з усіченими кінцями, і важили 163–165 грам;

– новгородські, у вигляді продовгуватих срібних паличок вагою 200-204 грами;

– чернігівські, по формі близькі до київської, а по вазі – до новгородської (рис. 1).

Рисунок 1 – Грошово-платіжні одиниці XI-XV ст.

Київські та чернігівські гривні проіснували до середини XIII ст. Новгородські, що згодом стали називатися рублями (рубленими грошима), – до другої половини XV ст., і були витіснені монетами чужоземних княжих дворів. З середини XV ст. й до початку XX ст. грошовий обіг на українських землях розвивався в умовах недержавності. До 30-х років XVIII ст. в обігу панівними були монети Речі Посполитої (соліди, шеляги, гроші, півтораки, трояки, шостки, тимфи), західноєвропейські талери та російські єфимки (рис. 2).

Рисунок 2 – Грошово-платіжні одиниці XV- першої чверті XVIII ст.

Впродовж XVIII ст. і до початку XX ст. на Україні домінували російський рубль і копійка, та її складові (полушка, деньга) (рис. 3).

Рисунок 3 – Грошово-платіжні одиниці XVIII – початку XX ст.

Відновлення державності та становлення української національної грошової системи відбулося внаслідок революційних подій 1917 р. Після проголошення Української Народної Республіки Центральна Рада запровадила у «самостійній незалежній державі» нову національну валюту – карбованець (рис. 4), яка через рік була замінена на гривню (рис. 5).

Рисунок 4 – Карбованці Української Народної Республіки (1917-1918 рр.)

Рисунок 5 – Гривні Української Народної Республіки (1918 рр.)

З 1918 по 1922 рік основною грошовою одиницею Української Народної Республіки була гривня, а за часів СРСР (1922-1991 рр.) – радянські рублі та копійки.

З набуттям Україною незалежності у 1991 р. були законодавчо визначені організаційно-правові засади створення державної грошової системи, і запроваджено перехідну валюту – українські купуно-карбованці, які перебували в обігу до грошової реформи 1996 р. (рис. 6).

Рисунок 6 – Грошово-платіжні одиниці кінця ХХ ст.

З вересня 1996 р. в Україні введена постійна грошова одиниця – гривня та її сота частина – копійка, що діють і дотепер. Станом на 01.01.2018 року загальна сума готівки в обігу становить 365,1 млрд. грн. Наразі на душу населення припадає 70 банкнот та 293 розмінні монети.

Сучасні події у грошовому секторі підтверджують, що еволюція грошової системи продовжується. Перш за все це пов'язано з оптимізацією державного грошового обігу та появою в світі криптовалют.

Незабаром грошову систему України очікує дві новації:

- поетапне введення в обіг (починаючи з квітня 2018 року), монет номінальною вартістю 1, 2, 5 та 10 гривень, які з часом замінять банкноти відповідних номіналів, що зараз перебувають в обігу;

- припинення карбування монет номіналом 1, 2, 5 та 25 копійок та застосування правил заокруглення загальних сум готівкових розрахунків.

Заміна банкнот низьких номіналів на монети наблизить Україну до Європейського Союзу, де існують монети номіналом 1 та 2 євро, а також дозволить зменшити кількість банкнот, що перебувають в обігу – на 40%, а монет – на 60% (рис. 7).

Рисунок 7 – Монети 2018 р. та оптимізація готівкового обігу

З 1 липня 2018 року в усіх чеках будуть заокруглювати загальну суму покупки до тієї, що ділиться на 10 копійок. Так, сума, що закінчується від 1 до 4 копійок, заокруглюватиметься в сторону зменшення до найближчої суми, яка закінчується на 0 копійок; сума, що закінчується від 5 до 9 копійок – в сторону збільшення до найближчої суми, яка закінчується на 0 копійок. Водночас за наявності в покупця та касира дрібних копійок суми можуть не заокруглюватися. Під час безготівкових розрахунків копійки не заокруглюватимуться.

Подальший розвиток грошової системи України пов'язаний із фінансовою новацією сучасності – віртуальною валютою, захищеною криптографією. Першою визнала криптовалюту офіційним платіжним засобом Японія. Фактично крипто валюта – це швидка і надійна система платежів і грошових переказів, заснована на блокчейні, і не контрольована жодним урядом. У світі зараз досить багато криптовалют (Bitcoin, Litecoin, Ethereum, Peercoin), але найвідомішою зі швидким розвитком є Bitcoin (біткоїн).

Її назва походить від англійських слів bit (біт) і coin (монета), а перевагами є:

- здійснення будь-яких операцій без посередників за короткий час;

- проста і прозора процедура емісії;
- захист від несанкціонованого доступу до конкретного гаманця власника;
- свобода курсу.

Динаміку і курс біткоїну до гривні, долара, євро, рубля та інших фіатних валют можна дізнатися в режимі онлайн на фінансовому порталі Maanimo. Станом на 9 травня 2018 р. вартість біткоїну складала 245511,22 грн.

Наразі в усьому світі спостерігається зростання розрахунків за товари і послуги із застосуванням біткоїну чи інших криптовалют. В Україні за біткоїни можна придбати побутову техніку та гаджети в інтернет магазинах «Цитрус» та «Digit», одяг – на Rechi.Ua, меблі в «Мебельном Экспрессе», товари для тварин в магазині Barbos, замовити доставку продуктів додому у мережових магазинах «Еко Лавка», можна також пообідати в певних ресторанах Києва («Pesto Cafe», «Kava Like» та «Циферблат») та Львова (піцерія «Mamamia!», коворкінг «Ok factory»),

Проте офіційно крипто валюти в Україні не існує. Національні фінансові регулятори не визнають її ані грошовими коштами, ані валютою і платіжним засобом іншої країни, ані електронними грошима, ані цінними паперами, ані грошовим сурогатом, і попереджають, що усі, операції із крипто валютою здійснюються на власний ризик суб'єктів таких операцій.

Разом з тим зростаюча популярність крипто валют у всьому світі змушує грошову систему України робити певні кроки в цьому напрямку. Так, у листопаді 2016 року НБУ затвердив і презентував дорожню карту Cashless Economy, в якій прописаний план із використання технології блокчейн і розвитку національної платіжної системи «Простір». Згідно цього документу очікувалось, що у кінці 2017 р. НБУ стане емітентом електронних грошей, проте дослідницький проєкт із можливого впровадження е-гривні досі триває.

На черзі – законодавче закріплення проведення операцій з криптовалютами та формування єдиних норм і правил їх обігу, які пропонуються Проектом Закону України «Про стимулювання ринку крипто валют і їх похідних в Україні» від 10.10.2017 № 7183-1.

Заходи із надання правового статусу крипто валюті та законодавчого врегулювання операцій з нею сприятимуть подальшій розбудові державної грошової системи, і забезпечать її міжнародну інтеграцію.